

V popředí tvorby stály skladby publicistické a politické. Zájem o tyto literární útvary probíhal i nyní ve vlnách, jejichž vzednutí a poklesy byly odrazem celkové politické situace, poskytující agitačnímu básnictví buď větší, nebo menší vývojové možnosti. Výmluvně o tom svědčí katolické veršované satiry, které se od r. 1424 nadlouho odmlčely, ale znovu ožily od padesátých let; z doby od Zikmundova přijetí (1436) až do r. 1448 se nezachovala žádná taková skladba, ale naděje v katolickou restauraci, spojované s příští vládou mladého krále Ladislava, znovu oživily reakční veršovanou satiru českou i latinskou. Časové agitační písně skládali ovšem příslušníci obou stran, a tak se objevily po smrti krále Ladislava vedle prozaických letáků i písně, které chtěly působit na nastávající volbu nebo aspoň uvažovaly s publicistickou vervou o jejich možnostech a snažily se ovlivňovat veřejné mínění. Máme z nich však dochovány jen nepatrné zlomky. Celá skupina nenávisťných invektiv (latinských i českých) se soustředila okolo Jana Rokycany, v jehož osobě byla napadána politická linie Jiřího z Poděbrad. Jeden z jejich posledních článků je *Ptseň o Rokycanovi a jeho sektářtch (Cantio de Rokycano)*. Vznikla po klatbě uvalené na krále Jiřího (tj. po r. 1466) a složil ji nějaký Pražan, obstarlý již vrstevník Rokycanův, ale od Rokycany odpadlý a hlásící se k straně katolické. Protože na větší rozšíření této písně v Praze bylo sotva možno myslet, zdá se, že kolovala nejspíš v Plzni (její třeboňský opis má jihočeské jazykové prvky; ukazují na to, že píseň našla uplatnění v oblasti rožmberské, a to stejně jako píseň další).

Píseň o Rokycanovi se hlásí formou pětiveršové sloky i udaným nápěvem k tradiční časové písni husitské doby. Také historická píseň polipanské a poděbradské doby těsně souvisela s historickou písni starší. Doklad o tom, jak se historická píseň prolínala i nyní s písni časovou, a zároveň svědectví o tom, jak dlouho byly některé časové písně v oběhu a jak se šířily po značné zeměpisné rozloze, podává krátká katolická *Ptseň o Srlínovi*, písaři Oldřicha z Rožmberka, který byl roku 1441 jat a mučen táborskými. Skladba paroduje svým začátkem starší husitskou píseň o nezdařeném útoku Němců na Betlémskou kapli začínající slovy Němci jsú zúfalí na Betlém běhali.

Uvedená píseň se týkala události v podstatě jen místního významu. Jiný typ historické písně představují dvě skladby o něco mladší: *Ptseň o králi Vladislavu Varnenčtíkovi* a *Ptseň o legátu Karvajalovi*.

První z nich je vlastně mechanické sloučení dvou samostatných skladeb. Je věnována polskému a uherskému králi Vladislavovi, který se ucházel ve zmatcích po smrti císaře Zikmunda a krále Albrechta o český trůn. Jeho kandidatura měla neobyčejně široký význam a ohlas, a proto také jeho hrdinský zápas s Turky vzbudil v Čechách rozruch tak veliký, že o něm vznikly dvě písně. První z nich, o devíti slokách, neměla konkrétnější podrobnosti o bitvě u Varny (10. listopadu 1444), zato druhá, o osmi slokách, složená týměž rozměrem a patrně od téhož básníka, vznikla až po bližších zprávách o bitvě. V žádné z obou písní není však zmínky o tom, že by byl Vladislav v bitvě, kterou autor pokládá za jeho vítězství, padl. Teprve v rejstříku třeboňského rukopisu, v kterém se dochoval opis sloučené písně, je král označen jako mrtvý (*Cantio de Vladislao contra paganos pugnante occiso* – Píseň o Vladislavovi zabitém v boji proti pohanům). Skladba je příznačná pro to, jak rychle po událostech vznikal určitý druh historických písní a jak se jejich autoři snažili podat zprávy odpovídající citění publika, někdy i v rozporu s historickou skutečností.

Píseň o Karvajalovi líčí nezdařený pokus papežského legáta odvézt r. 1448 z Prahy tajně originál basilejských kompaktát a vyjadřuje tehdejší rozruch mezi utrakvistickou většinou, které jistě nezadalo odpustkovému ruchu z roku 1412. I když tato skladba nevznikla hned po události, ale o něco později, kdy neblahé zkušenosti s mladým králem Ladislavem jitrily živou vzpomínku na Karvajala, vyniká přece bezprostředností. Požívala ve shodě s významem události samé neobyčejné vážnosti a dlouho potom byla v paměti. Její text, leckde již porušený, zachoval se v pozdních opisech z počátku 16. a z počátku 17. století.

PÍSEŇ O ROKYCANOVI A JEHO SEKTÁŘÍCH

- Čechové viery pravé,
poželejte bezprávie,
kteréz se děje nynie
svaté cierkvi římské
- 5 od toho Rokycana,
čertového satana,
odřezance lstivého
od kostela římského
s svými šibalníky.
- 10 Hanieť otce svatého,
kardinála každého,
preláty i biskupy;
všeckyť napořád tupí
ariánský svuodce.
- 15 Vedeť lid z poslušenstvie,
rozširuje kacieřstvie,
Viklefa následuje
a kacieře fidruje
všeckny chlebné viery.
- 20 Nebť sám také věří,
jakož i Viglef drží,
nesmieť viery vyznati,
musíť ho čert sežrati,
lečť přijme pokánie.
- 25 Svaté písmo falšuje,
pokavad chce, urubuje,

- měnit úmysly svatých
od doktoruov přijatých
svatě cierkve římské.
- 30 Protivník neústupný,
chlebověřec velmi zpupný,
Antikristuov předchudce
i duši sprostných všech svuodce,
lokač krve lidské.
- 35 Jakž ho čert přinesl do Prahy,
zchopiv ho na svoje rohy,
takť jest rozbroj učinil
a lidi rozšibalil;
druh druhu nevěří.
- 40 Krále se pány svadil,
Jeho milosti radil:
„Papeže neposluchaj,
na jeho kletby nedbaj,
ni na kardinály.“
- 45 Div se jeho chytrosti:
cožť nemůže dověsti,
toť světskými dorazí,
nejednohoť urazí
v měšec i v tobolku.
- 50 Jakož mi jest učinil,
když jsem se jemu byl svěřil:
slíbil svú kněžskou věrú
i proměnil v nevěru,
zradil mé peníze.
- 55 Vieceť vám o něm poviem,
nebt já to dobře viem.
Svodil sem ho s Krúpovú,
s tú nebožičkú vdovú –
odpustiť jim pán buoh.
- 60 Opojila ho medem,
zasýpajíc zázvorem;

odběhl u nie kožicha,
zapomenuv kalicha
U slonuov v tom domu.

- 65 Nesmiemť více praviti,
snad by se mohl zblázniti,
bycht naň všecko pověděl;
nechciť, byť každý věděl
jeho z kurvy synstvo.
- 70 Pojal Prahu v udidlo,
i máť v ní dobré bydlo;
vládneť všemi rathauzy
a mnohýmť činí núzi
v tom duchovníem právě,
- 75 v němžto jeho doktoři,
řemeslníci někteří,
zpovědi pronesují.
Súdie ševci měštěny,
lidi žertující.
- 80 To-li biskup volený?
Blázen jest prohlený.
Dočetl se v kněhách černých,
ariánských, kacierských,
ať by rušil řády.
- 85 Zbraňujeť posvěcenie
i k svatým putovanie,
nedát mieru libati
ani křížem žehnati
s svými pilikaty.
- 90 Mnohé křesťany trápí
a je k oltáři nutí
bezděky i k zpovědi;
všeckoť na ně povědí
drazí zpovědlníci.
- 95 Cizie fary spravují,
draho je najímají,

vosadnie šacujúce
a vždy mieti viac chýce
a bez nedostatku.

- 100 Toť jsú ti apoštolé,
ještoť žerú do vôle
a hodin neříekajú
ani se zpoviedajú
a tak jdú k oltári.
- 105 Manichejšťi falařil
I všeckoť jsú praví lháři,
jenž jsú pleše vylhali,
aby lid falovali
pod pokrytstvom kněžským.
- 110 Když chtějí kněží býti,
řkúť se do Říma jíti;
obejdúce pomezí
hned jsú hotoví kněží –
podmež na novú mši!
- 115 Bez řaduť sú svěcení,
netbajíť na svěcení,
při mši mešného řúcha,
buď ornátu, kalicha.
Takť neřádně slúžie.
- 120 Od puol svátosti kazatelé,
vždyť pána Krista dělé,
zbavujíť se milosti,
jenž jest studnice ctnosti,
celý Kristus živý.
- 125 Všet jsú v pivnici kněžie,
ještoť plešemi těžie,
o fary se tržiti
přivykli i ceniti
jako nájemníci.
- 130 Rúhajíť se kropení
i vody posvěcení,

aniž chtie dopustiti
za dušičky slúžiťi
našich přátel přejších.

135 Bekynkám přečítají,
ofěruť zamietajú,
nebf jim nesú slepice,
husy, zajec, berance,
štiky i mazance.

140 Ode křtu málo berú,
jen dvě libře zázvoru;
nechtieť dietek pokřtiti,
musíť k nim cestú jíti,
řkůť: „Protivník jsi.“

145 Pohřebuť věrným brání
a od tohoť chtie dání
řkůť: „Nenieť naše strany,
vynestež ho ven z brány,
nic nám neodkázal.“

150 Českyť na mši zpievajú,
snad latíně neumějí,
žádnéhoť neoddadie,
lečť prvé něco dadie,
když jich strany nejsú.

155 Znamenaj jich kázání,
ano toliko hanění;
zobykli sú utrhati,
na každéhoť krkati,
nebf jim písmo krátko.

160 Všudyť chtie panovati
a všem rozkazovati,
ale sami k žádnému
nechtie zřieti vyššiemu,
slepí proholenci.

165 Když zpovídají ženy,
zechtieť nemalé ceny,

- pět kop za rozhřešení,
toť Tobiáš dobře vie:
„Di a nehřeš více!“
- 170 Znajte lotry poběhlé,
z poslušenství vypadlé:
literůf se spravují,
na výklady netbají
všech doktoruov svatých.
- 175 Po soběf lidi vedú,
samiť nevědie, kam jdú,
prostě lid po nich táhne
a buoh vie, co se stane
lidu i těm svuodcóm.
- 180 Již-li, Pražené, viete
a nic řeči nesmiete,
že vládnú knězie vámi,
činie z vás, co chtie sami –
toť jsú vaši páni.
- 185 Musíte poslúchati
a všech vuoli činiti,
což ko ivěk zamyslé,
buď to dobré nebo zlé,
ač vám proti myslí.
- 190 Nevařte piva mnoho,
nebť píti nedadie toho
v svátky, také v neděli,
jakož sú zapověděli.
Čekajte z plného!
- 195 Budiž bohu žel toho,
že ti popi mnoho
mají Prahú vládnúti
a k jich vuoli vše býti –
čert jim puojčil štěstie.
- 200 Bože, králi nebeský,
rač zřiediti lid český,

ať sami přijdúc k sobě
v jednotě slúžie tobě,
v svatě stojiec cirkvi.

205

Amen.

Toť koniec de archihereticis viclefisticis hussitis.

1: verš připomíná začátek Čapkovy písně o desateru „Nuž, křesťané viery pravé“ (viz zde v 1. sv. na s. 300) – 2 *poželejte* postýskejte si – 7 *odfezance* odpadlíka – 8: od cirkve římské – 9 s *šibalniky* s podvodníky, s prohnanými lidmi – 14 *ariánský* kacířský (podle raně křesťanské sekty ariánů) – 18 *fidruje* podporuje, přeje jim – 18-19 *kacíře*... *chlebné viery*: asi narážka na učení původně Viklefovo, že při proměňování zůstává podstata chleba nedotčena a že proměnění v tělo Kristovo je akt symbolický – 21 *Viglef* Viklef – 22 *nesmieľ* neodvažuje se – 26 *urubuje* osekává, okleštuje – 31 *chlebovščec* kacíř (srov. pozn. k v. 18-19) – 33 *sprostných* prostých – 38 *rozšibatil* učinil prohnanými, rozešťval – 40 *spadil* znesvářil – 40n.: píseň tedy vznikla po r. 1465, kdy se ustavila panská Jednota zelenohorská, nejspíše až po 23. prosinci 1466, kdy byl král Jiří dán do klatby – 46-47: co nedokáže sám, k tomu užívá pomoci svých mocných světských přívrženců – 48-49: nejednomu vybere měšec i tobolku – 52 *kněžskou věrú* čestným slovem kněze – 57n.: osobně zaujatý autor míní Markétu z domu „U slona“ na Staroměstském náměstí (na vých. straně, č. 609 a 610), vdovu po Janu Kroupovi (ten byl živ ještě 1429), která se však připomíná již r. 1432 jako choť Jaroslava Zajíce z Hazmburka (srov. J. Teige, Základy starého místopisu pražského I,1, s. 389). V tom domě bývali ubytováni vzácní hosté, např. r. 1448 kardinál Karvajal. Pomluva o Rokycanovi a Kroupové měla v bratrské tradici živý ohlas, namířený však spíše na Rokycanovu vládychtivou ctižádostivost, nedbající prý utrakvistických zájmů (srov. Rozmlouvání mládence rytíře se starým Čechem v Hlasech ze Siona, 1867, 101: „pro kus kožicha zapřel božího kalicha“) – 58 s *nebožičkú* s nebožkou – 62: utekl a zanechal u ní kožich – 72 *rathauzy* radnicemi – 74: duchovní právo byl soudní dvůr při Staroměstské radnici, jenž měl pravomoc utrakvistické konsistoře stíhat v duchu Pražských artikulů zjevné hříchy – 77 *pronesuť* prozrazují – 79: klamajíce, podvádějíce lidi – 81 *proholený* mající kněžskou tonsuru – 84: jak rušit staré pořádky – 85: zakazuje slavit posvícení – 87: míněn tzv. „polibek míru“ (mezi kněžími, popř. mezi věřícími), tradiční součást katolického slavnostního mešního obřadu – 89 s *pilikaty*: snad „s chlupáči“ (lat. pilosi); nepochybně slovní hříčka, jejíž potupnost byla asi v rozložení slova: pili-katy – 92 *bezděky* proti jejich vůli – 97: osadníky odírajíce – 102 *hodin* kněžské hodinky, modlitby – 105 *Manichejšťi*: narážka na starokřesťanskou náboženskou sektu, jejíž jednoduché obřady se zdály být blízké obřadům utrakvistů; *falaři* (z lat.) podvodníci – 106 *všeckoť* vesměs – 107 *jsú pleše vylhali*: dosáhli svěcení pod falešným slibem, že upustí od kalicha – 108 *aby falovali* (z lat.) aby podváděli – 111: říkají, že jdou do Říma – 112 *pomezí* hranice – 114 *na novú mši* na mši nově vysvěceného kněze – 120n. smysl: jako by pod způsobou chleba bylo jen tělo Kristovo a pod způsobou vína jen jeho krev – 125 *v pivnici* ve sklepe – 126: kteří užívají svých tonsur (odznaku kněžského stavu) k obohacení – 127 *se tržili* dohadovati se, smlouvati – 129 *jako nájemníci* jako najatí pastýři (tj. duší) – 133: sloužiti mše za duše zemřelých – 134 *prejšťich* dřívějších, někdejších – 135: od nábožných žen žádají za církevní úkony větší odměny, než je obvyklé – 136 *ofěru* obětní dary (při mši apod.) – 141 *dvě libře* (duál) dvě libry; míněno ironicky: koření bylo vždy drahé, třebas pepř a zázvor byly z něho nejlacinější – 143: musí-li k nim vážit cestu – 146: za to (tj. za pohřeb) chtějí odměnu – 151 *latíně* latinsky – 152-153 *neoddadie*... *dadie* neoddaří... dají – 154: když

nepatří k utrakvistické straně – 157 *zobykli sú* navykli si – 158 *krkati* krákati, nadávati – 159 *králko* krátké, nedostačující – 166 *zechtiel* požádají – 168 *Tobiáš*: farář u sv. Jindřicha na Novém Městě – 169 *Di jdi* (Jan 8,11) – 170 *poběhlé* odpadlé – 172: řídí se doslovným zněním (bible) – 175 *po sobě* za sebou – 187 *zamysle* usmyslí si – 191 *nedadie* nedovolí – 194: počkejte, až budete moci pít z plného (džbánu) – 201 *zřiediti* uvést do pořádku, usměrniti – 206: To je konec (skládání) o arcikacířských viklefských husitech

(PÍSEŇ O SRLÍNOVI)

Táboři zúfali
Srlína sú jali
den božieho zkríešenie,
pripravivše se v oděnie
jako na Ježiše.

5

Připadli o pól noci,
když jest on neměl moci,
neb jest jim mnoho věřil
a do sebe nic nečil,
proč by měl utéci.

10

Dočkal jich na posteli,
neb zbořili kostely,
kdež bohu chválu vzdávati
a jeho vyznávatí
obyčej jest křesťanský.

15

Z domu jej na Tábor vedli,
na cestě jím trhali,
mazance, jablka jedli,
požehnání nadočkali
jako lakotníci.

20

1 *zúfali* zlí, nešlechtní, všeho schopní – 2 *Srlína*: Jan ze Srlína, rožmberský písař – 3: 16. dubna 1441 – 4: ozbrojivše se – 6 *připadli* zaútočili, přepadli – 9: a ne-
tužil, že by se mu mohlo něco stát – 11 *dočkal jich* dočkal se jich, byl jimi zastižen

PÍSEŇ O KRÁLI VLADISLAVU VARNENČÍKOVI

Od božieho narození po tisíc let,
po čtyři steh po čtyřidceti i po čtyřech

uherský král, král Vladislav
na pohany vojsko sebral.

5 I přibral se na pohany až do moře,
tu, kdež pohané ležiechu velmi silně,
i počal se jest modliti
pánu buohu velmi pilně:

10 „Hospodine všemohúcí, pomiluj ny,
rač nám dáti svítěziti nad pohany,
ať nedějí chlubieci se:
,Přemohli jsme nad křesťany.‘

Ku pomoci poprosíme buožíe matky,
ať nám ráčí uprositi na děfátku,
15 bychom mohli poraziti
ty pohany na počátku.

I my také poprosíme všechných svatých,
ať nám ráčí uprositi na něm také,
bychom mohli poraziti
20 ty pohany vždy prokleté.“

I pokřikl jest na své vojsko velmi tiše:
„Ctní rytieři i panoše v této řiši,
pomni každý na svoji čest,
a bíme se pro Ježíše!“

25 Všickni páni přivolili k jeho slovu,
ctní rytieře i panoše všichni spolu,
jak nejmenší, tak největší,
což jich bylo ve všem sboru.

Vytočil se král Vladislav s svojí mocí,
30 mnoho tisíc set pohanuov tu porazil.
Milý buože, pozdrav jeho,
popřej jemu ctněj manželky,

ať by ona vždy rodila krásné syny,
jehož by nám tu českú zemi bránili,
35 spravedlivost, křesťanský řád
po všem světě rozplodili.

V ten úterý po svatém Martině bylo,
jehož se jest veliké pobitie stalo
mezi cesařem pohanským
40 a mezi králem uherským.

Všeckni páni věrně stáli vedlé krále,
neb se bili přes celý den tak velmi,
počínajíce od jitra,
až je zašla veliká tma.

45 Vše pobitie obdržal jest král Vladislav,
anebo jest do samé noci na placu stál,
až se poslední pohané
rozpudili, kto věděl kam.

A v tom boji uražen král na svoji tvář,
50 která rána jemu chvála buď před králmi,
neb jest statečně bojoval
jako ctný rek mezi pány.

A v tom boji zahynul jest Beltheryš pán,
který jest držal korúhev, dědičný pán.
55 Milý buože, rač posaditi
duši jeho v nebesích sám.

Tuť jsú také zahynuli biskupi dva,
neb jsú statečně honili jako lvi dva;
jeden byl biskup uherský
60 a druhý byl varadínský.

Mnoho jiné ctné družiny tu jich sešlo,
neb jsú bojovali pro to drahé heslo,
pro Ježíše, jemu chvála
buď na věky jemu dána.

65 Mnoho jiné ctné družiny tu jich sešlo,
milý buože, odpusť jim jich viny,
rač jim dáti kralovati
všecky časy s tebou.

Amen.

5 *přibral se přitáhl; až do moře až k moři* – 9: *narážka na píseň Hospodine, pomiluj ny* – 11 *ať nedějí ať neříkají* – 12 *přemohli jsme zvítězili jsme* – 29 *vytočil se vymanil se, vyvázl* – 31 *pozdrav jeho* dej mu zdraví – 34 *jehož* (absol. m. *jenžto*) kteří, co – 36 *by rozplodili rozmnožili by* – 37: datum je chybné, bitva byla v úterý před sv. Martinem (10. listopadu 1444) – 38 *jehož* kteréhož (dne) – 39: turecký sultán Murad II. – 41 *vedlé krále* po boku králově – 44 *zašla* zastihla, přepadla – 45 *pobitie obdržal jest* zvítězil – 46 *na placu* na bojišti – 48 *se rozpuďili* rozprchli se – 49 *urazen* raněn – 53 *Beltheryš*: Štěpán Bátory, uherský velmož – 54 *jest držal korúhev*: byl příslušníkem vyšší šlechty (tzv. korouhevní) – 55 *posaditi* umístiti – 58 *jsú honili* útočili – 59 *biskup uherský*: Šimon Rozgoň, biskup jagerský (chybný překlad lat. episcopus Agriensis) – 60 *varadínský*: Jan de Daminis, biskup v uherském městě Varadínu

(PÍSEŇ O LEGÁTU KARVAJALOVI)

- Od narozenie božieho
léta tisícieho
počítajíc čtyřstého
čtyřicátého osmého
5 stalo se jest vnově

v Čechách obecné svolanie,
ač koli ta věc tajna více není,
od pánuov korúhevných,
urozených, statečných
10 královstvie Českého,

v Praze, v tom městě slavném,
na rathúze, domu radném.
Tu sú se spolu schodili,
ať by sobě radili
15 v pravdě, upřímosti,

s nimi rytieři stateční
a zemané slovutní,
múdrí a opatrní měšťané,
poctiví páni konšelé
20 práva přísežného,

kterak by zemi zřídili
a krále zpuosobili
a arcibiskupa konali,
kteréhož sú volili,
25 svú ctí potvrdili.

A proto biechu poslali
a náklad učinili
do Říma k otci svatému,
aby tiem bohu milému
30 ráčil poslužiti,

arcibiskupa světiti,
pravdu boží rozmnožiti,
tiem zemi upokojiti
a řády zpuosobiti,
35 vše dobré zjednati.

Učinil papež odeslání
a dáváje na vědomie,
že chce do Čech poslati,
milostivě opatřiti,
40 vše dobré zpuosobiti.

A my tiem byli veseli,
pána boha chválili;
páni sněmy odložili,
aby se připravili
45 poselstvie přijíti.

A zvláště páni Pražané
učinili příkázanie
řemeslu všelikému,
by ke cti otci svatému
50 i jeho velebnosti

učinili obnovenie
korúhví, malování
i sviecí okrášlenie,
v chodu poctivé kráčenje,
55 jakž kto najlíp muože;

také kněžím i mistruom
i všelikým farářuom,
žakovstvu obecniemu,
aby každý ke cti jemu
60 převešele zpieval.

Ještě k jeho poctivosti
i jeho duostojnosti
purgmistři města Pražského
mezkyňi vedli jeho
100 s velikú poctivostí.

A když do Prahy jeli,
kříž krásný před ním nesli,
v zvony krásně zvonili,
lidé sú se divili
105 všudy na vše strany.

Potom na rynek vyjeli
a před Týn přijeli;
tu jej s mezkyně ssadili
a do kostela uvedli
110 tu předrahú svatost.

Ale farář toho kostela,
mistr Papúšek ze jména,
chtě milost obdržeti,
nemeškal kobercuov rozestřieti,
115 kudyž on měl jíti.

A legát pro svú velebnost
i své svatosti přítomnost
štědře odpustky rozdával,
milostivě všechny žehnal.
120 Ach, že jsme to zmeškali!

Však pro vděčné posluženie
učinil jest odplacenie
Papúškovi faráři,
tomu tak neúčitečnému lháři,
125 pravdy změtečníku,

dav jemu rozhrěšenie
řka: „Již nechaj rozdávanie
pod obojí zpuosobú,
a jiné veda za sebú
130 s svými tovařiši!“ –

- jakož jest to prvé činil,
než jest s ním legát mluvil.
Již pak, vzav rozhřešení,
vší zemi na potupenie
135 nebojí se svoditi
- od božie krve.
Ach, toť jest jisté znamenie,
žeť jest to proto učinil,
aby skrze to spieše byl
140 bohatým proboštem
- v Litoměřicích v městě.
A nedajžť pán buoh štěstí
tobě v tom dlúho trváti,
ale nad tebú pomstiti,
145 změtenče pravdy!
- Páni legáta pojechu,
do hospody jej dovedechu,
tu do domu U slona,
tu mu hospoda dána
150 se vší poctivostí.
- Opět páni z své milosti
činili mu poctivosti,
a najviec ta sběr pražská
i jiná všeliká mnišská,
155 a takto mu řkúce:
- „Ó, vítaj, přežádúcí!
Tys veselé našich srdcí.
Chcemť věrně děkovati,
žeš nás ráčil navštíeviti.
160 Rač k nám na Hrad jeti!“
- Tu pak legátova milost
potom jede na Hrad přes most.
Proti jeho velebnosti
vyšli s velikú slavností
165 pravdy potupníci.

Svatojiřská abatyše
pojide za ním velmi tiše
chtiec legáta přivítati,
pocitivost mu učiniti
170 se vším svým komonstvem.

A když dojede mosta,
stať se nad ním hrozná pomsta:
opět se pověťrie vztrže,
obě korúhvi utrže,
175 do přiekopu svrže.

Pak po tom přivítaní
sta se tajné svolání
proti kalichu božímu,
aby lidu obecniemu
180 viac nebyl rozdáván.

A na tom spolu zuostali,
aby mši svatú slúžili
u svatého Jakuba,
řkúc: „Tuť bude mnohá turba
185 spolu lidu českého,

a tu vaše velebnost
toho lidu přítomnost
učiníte potvrzenie
těla božieho přijímanie
190 pod jednu zpuosobú.

A myť též budem praviti
i na zpovědech raditi,
ať by obyčeje toho,
nechajíc písma všelikého,
195 v tom náshledovali.“

Protož vězte zacelo,
že přesvaté boží tělo
legát sedě přijímal,
ale před šlojířem klekal,
200 s pocitivostí líbal.

Viz smysla nemúdrého
a oslepenie prevelikého:
před pánem bohem seděti,
a před němú věci klekati
205 a takú čest činiti,

ještoť sluší pánu bohu!
Toť já v pravdě řeci mohu,
žeť obyčej pohanský,
jistě neníť křesťanský,
210 a bohu ohavný.

Pomněmež, milí křesťané,
varujme se modloslúžení;
velikáť jest ohavnost
i proti pánu bohu zlost.
215 A on to rač zrušiti,

nebť zákon boží toho brání,
také svatý Pavel praví,
aby každé koleno klekalo
a na zemi padalo
220 ve jméno Ježíše.

Proto-lis z Říma vyjel,
aby s tím k nám do Čech přijel?
Neb kdožť jsú na to radili,
nedobřeť jsú učinili,
225 před bohem shledáte!

A pro takú ohavnost
nedopustíť božie milost
pravdu svú potupiti,
tvého úmysla konati.
230 Protos z Čech musil jeti.

A ještěť nezapomanu
a jižť tebe tu ostanu,
žeš se směl pokusiti
a chtě listy jim vynésti
235 ku potupě pravdy.

Tiem-lis se chtěl pomstiti?
Všaks měl rozuoměti,
žeť by páni Čechové
skrze to měli příslovie,
240 a strach v zemi bůře!

I děkujíf jiní lidé z toho mnoho,
že jsú nedopustili toho,
poslavše do Benešova;
byl by ujel jako sova
245 a nepomně na to,

kterak jsme tě velebili,
slavně do Čech přijeli.
Avšak se jest dobře stalo,
žeť se jest tobě událo
250 s takovou cti odjeti.

A tam tě buoh rač žehnati
a k nám nevracovati
viece do České země;
ale bychme to kněžské plémě
255 za tebú vyhnali –

jakožť jednoty nebude,
dokaždť ocas tvuoř zde bude –
pane bože, rač přizřieti
a svú pravdu rozmnožiti
260 u vieře a v lásce.

Amen.

5 *vnově* znovu, opět – 6 *obecné svolanie* svolání všech stavů, sněm; týká se sněmu zahájeného 25. února 1448 – 8 *od pánuov korúhevných* majících svou korouhev, tj. příslušníků vyšší šlechty – 9 *urozených, statečných*; obvyklé titulování příslušníků panského stavu; podobně dále (v. 16–19) jde o náležité zvykové tituly jednotlivých stavů – 12: na Staroměstské radnici – 13 *sú se schodili* scházeli se – 14 *ať by* aby – 18 *opatrní* prozíraví – 19 *pociví* ctění – 20: přísazení, jsoucí pod přísahou – 21 *by zřídili* v pořádek by uvedli – 22 *by krále zpuosobili* dohodli by příchod krále Ladislava Pohrobka do Čech a jeho uvedení na trůn – 23 *by arcibiskupa konali* jednali by o arcibiskupa – 24: šlo o Jana Rokycanu – 26 *biechu* (imperf.) byli – 27 *náklad* vydání, výdaje – 34 *řády* pořádek – 36 *papež*: Mikuláš V.; *odeslání* odpověď (po poslu) – 43–45: sněm byl odložen na konec dubna a začátek května, aby se ho mohl zúčastnit papežský legát kardinál Karvajal – 45 *přijíti* přijmout – 54: slavnostní chod průvodu – 63 *dobře* jistě, opravdu – 71 *Te deum laudamus* Tebe boha chválíme, latinský slavnostní děkovný

chvalozpěv – 78 *aby rozmnožil aby rozhojnil* – 86: a pro svou neupřímnost – 87 *bez pomsty* bez trestu – 89 *pověřie* vichřice – 90 *dobře* velmi, hodně – 93: nebesa (nesená nad legátem) se rozbila – 96 *k jeho poctivosti* na jeho počest – 99 *mezkyni* samici meška – 106 *na rynek*: na Staroměstské náměstí – 110 *svatost*: míněn legát Karvajal – 112 *mistr Papoušek*: mistr Jan Papoušek ze Soběslavě; rektor university (1436 až 1437 a 1445) a farář v Týně (viz zde na s. 132); *ze jména* jménem – 113: protože chtěl získat přízeň – 121 *pro vděčné poslužení* že se zavděčil službou – 125: pobloudilče od pravdy – 126n.: farář Papoušek přijav rozhřešení za to, že podával podobojí, přidal se přímo ke katolíkům – 135 *svoditi* sváděti, odváděti – 136: od přijímání podobojí – 139 *spieše* dříve, rychleji – 140: zmínka o litoměřickém proboštsství ukazuje, že píseň v té formě, jak se zachovala, byla složena až o něco později po líčených událostech; Papoušek zemřel r. 1455, proboštsství mu král Ladislav udělil nedlouho předtím – 144: ale potrestati tě – 145 *změtenče pravdy* pobloudilče od pravdy – 146–147 *pojechu... dovedechu* (aorist) pojali, vzali... dovedli – 148: dům U slona byl na Staroměstském náměstí (srov. pozn. k v. 57n. zde na s. 91) – 149 *hospoda* pohostinství – 157 *veselé radost* – 165 *pravdy potupníci*: míní se svatovítská kapitula – 166: Alžběta (Elška); svatojiřský klášter byl stále jedním z nejřednějších ženských klášterů; přijímalo se v něm podobojí, ale později nabyl opět katolického rázu; snad k tomu přispěla, podobně jako u Papouška, právě Karvajalova návštěva – 167 *pojide* šla, přišla – 170: s celou svou družinou – 171: když dojel na most (přes hradní příkop) – 172 *stal se stalať se* – 173 *se vztrže* strhlo se – 174 *utrže* utrhlo – 177: konala se tajná schůze – 183: na Starém Městě při obnoveném františkánském klášteře – 184 *turba* (lat.) zástup, shromáždění – 196 *zaceło* zajisté, podle pravdy – 199 *před šlojiřem* před závojem (patrně relikvie) – 200 *s poctivostí* s úctou – 201 *smysla* rozumu – 214 *zlost* zlý skutek, hřích – 217: podle Řím. 14,11 – 222 *aby abys* – 232 *ostanu* zanechám, opustím – 233 *žes směl* že ses odvážil – 234: narážka na legátův pokus vyvézt z Čech originál basilejských kompaktát – 239 *příslovie* špatnou pověst, ostudu – 240: a že by vzniklo nebezpečí bouře v Čechách – 243: legátovi byla v Benešově zvláštními posly kompaktáta odebrána – 244 *byl by* byl bys; *jako sova*: tj. tiše v noci – 245 *a nepomně* zapomenuv – 247 *jsme přijeli* přijali jsme – 256 *jakožl* jako že – 257: narážka na ocas, který prý Karvajalově mezkyni uřízl na potupu, asi ještě před odjezdem, kněz Jan, zvaný proto Ocásek; zároveň snad slovní hříčka: „ocasem“ mohli být míněni Karvajalovi čeští nohsledové

MLUVNÍ SKLADBY VERŠOVANÉ

Recitační poezie se omezovala v podstatě na skládání historická, oživující formu bezrozměrného verše Dalimilovy kroniky, k níž se nové skladby hlásily jazykem i vášnivým vlastenectvím a snahou působit na politický vývoj. Bezrozměrný verš se stával hlavním výrazovým prostředkem recitačního básnictví vůbec, jak je vidět ze starších skladeb uváděných nově do oběhu. Při opisování starších skladeb (z valné části zábavného obsahu) šlo nejčastěji o adaptace přizpůsobující básně novému pojetí básnické formy; tradiční osmislabičný verš se rozrušuje různými přídávky a tím se přibližuje dominujícímu verši soudobé recitační poezie o nestejném a proměnlivém počtu slabik. To zároveň signalizovalo, že se mluvní básnictví dostává na okraj literárního vývoje a že se naopak rozšiřuje oblast prózy. Ústup verše je patrný i z toho, že nově vznikající básně byly rázu epigonského. Dalimilova kronika – jejíž znalost a živou podnětnost dosvědčuje i výbor pořízený v Krátkém sebrání z kronik českých (srov. zde na s. 136) – byla vzorem napodobovaným mechanicky (jak ukazuje verš a rým) a bez opravdového umění.